

Column Mark Mieras

Wij woonden vroeger naast de Winkels. Zo heetten onze burens. Een dochter en een zoon waren het huis al uit. De oudste dochter was gebleven. Ze had het Syndroom van Down en leefde met haar ouders een vredig, regelmatig leven. 's Avonds klokslag 9, liep ze over de trap naar haar slaapkamer. Alsof er een peloton naar de eerste verdieping marcheerde, zo klonk het. De buurvrouw excuseerde zich soms voor het gestamp, dat had ze haar nooit kunnen afleren. Met toewijding had ze haar dochter wel leren lezen en aardappelschillen en poetsen. Het was een levensopgave die bij ons thuis respect afdwong.

Onderzoekers van de Universiteit van Gent combineerden in 2012 zes recente studies om tot een robuust en verontrustend cijfer te komen: 73 procent van de kinderen die opgroeien in instellingen is onveilig, gedesorganiseerd gehecht. Wat je je daarbij moet voorstellen? Kinderen die verdrietig huilen en dan ineens vrolijk lachen, die midden in een beweging kunnen bevriezen als een konijn dat in een lichtbak kijkt, kinderen die zich aanhankelijk gedragen bij vreemden. Het is angstgedrag zonder strategie, zonder oplossing.

73 Procent - zowat driekwart dus - dat is een griezelig cijfer. Van de kinderen die thuis opgroeien is slechts 15 procent gedesorganiseerd gehecht. Nu goed, verwaarlozing thuis kan een aanleiding zijn voor plaatsing in een instelling. Dus moeten we voorzichtig zijn met vergelijken. Maar het verschil is wel groot.

Veilige hechting betekent dat de kinderhersenen leren om binnen de veilig band met één of enkele vaste vertrouwde volwassenen, de stof oxytocine en vasopressine te produceren. Die twee stoffen vormen neurobiologisch gezien de basis voor sociaal vertrouwen. Ze helpen het kind - en later de volwassene die eruit opgroeit - zich te ontspannen in sociale situaties en de sociale antennes te richten. Dankzij oxytocine kijken mensen elkaar in de ogen en lezen elkaars emoties en bedoelingen in lichaamshouding en gezichtsuitdrukking. Niet de kans krijgen om deze stoffen te leren produceren is als een veroordeling tot eenzaamheid. Een handicap voor het leven om stabiele liefdevolle en vriendschappelijke relaties aan te gaan en te onderhouden.

Pleegkinderen en geadopteerde kinderen zijn beter af. Ze kampen aanzienlijk minder vaak met verstoorde hechting, zo blijkt uit een studie van Radboud Universiteit en Universiteit van Leiden. Het belangrijkste verschil met de residentiële groep: ze verkeren in een gezinssituatie - zonder wisselend personeel - en dat maakt natuurlijk een groot verschil.

En - goed nieuws - onveilig gehechte kinderen die vanuit Britse instellingen in een gezinssituatie belandden, bleken zich daar alsnog veilig te kunnen hechten. Dat lukte wel vaker in pleeggezin dan thuisgezin. Volgens de onderzoekers hebben onveilig gehechte kinderen een extra veilig gezin nodig om alsnog veilige te kunnen hechten. De gezinssituatie moet stabiel, warm en gestructureerd zijn. En er zijn veel pedagogische vaardigheden nodig.

Gehandicapte kinderen laten als je dat zou wensen, zich vaak nauwelijks plaatsen in een pleeggezin. Soms is er hier bij 's Heeren Loo de zegen van een SHL-gezinsouder maar vaak is de keuze: thuis of residentieel. Dat kan een lastig dilemma opleveren. Aan de ene kant de veiligheid van de instelling aan de andere kant soms ouders die de veiligheid niet voldoende bieden, maar die wel een constante factor zijn. Die niet

driemaal per etmaal wisselen. Hechting vraagt om alle twee: om veiligheid en iemand waaraan gehecht kan worden. Dus hoe breng je die voorwaarden samen? Dat is een grote uitdaging: hoe schep je synergie.

Hier bestaat geen recept. Synergie schep je niet met protocollen. Dat is lastig voor de zorg waar protocollen vaak de reflex zijn. Ik was betrokken bij een studie in Amsterdamse Jeugdhulpverlening en zag hoe machteloos en improductief de protocollen-reflex kan uitpakken: ik herinner mij één probleemgezin met wel 40 hulpverleners die vinkjes zetten... machteloos om een oplossing te scheppen. Met vinkjes los je alleen standaard-problemen op. Voor complexere problemen staan die vinkjes de durf en inventiviteit te veel in de weg.

Deze kinderen-tussen-wal-en-schip verdienen beter. Ze verdienen vakmensen die mogen experimenteren. Die mogen zoeken naar een oplossing die echt een oplossing is.